

This question paper contains 4+2 printed pages]

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

S. No. of Question Paper : 1447

Unique Paper Code : 213102

F

Name of the Paper : Paper II (Sanskrit Literature—I)

Name of the Course : B.A. (Hons.) Sanskrit

Semester : I

Duration : 3 Hours

Maximum Marks : 75

(Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.)

(इस प्रश्न-पत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए ।)

Note : Unless otherwise required in a question, answers should be written in Sanskrit or in Hindi or in English; but the same medium should be used throughout the paper.

टिप्पणी : अन्यथा आवश्यक न होने पर इस प्रश्न-पत्र का उत्तर संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिए; परन्तु सभी प्रश्नों का माध्यम एक ही होना चाहिए ।

भाग 'क'

(Part 'A')

1. निम्नलिखित का अनुवाद कीजिए :

Translate the following :

2×5=10

(क) अस्ति दाक्षिणात्ये जनपदे पाटलिपुत्रं नाम नगरम् । तत्र मणिभद्रो नाम श्रेष्ठी प्रतिवसति स्म । तस्य च धर्मार्थकाममोक्षकर्माणि कुर्वतो विधिवशात् धनक्षयः सञ्जातः । ततो विभवक्षयादपमानपरम्परया परं विषादं गतः । अथान्यदा रात्रौ सुप्तश्चिन्तितवान्—'अहो ! धिगियं दरिद्रता ।'

P.T.O.

अथवा

(Or)

कुपुत्रोऽपि भवेत्पुंसां हृदयानन्दकारकः ।

दुर्विनीतिः कुरूपोऽपि मूर्खोऽपि व्यसनी खलः ॥

(ख) कस्मिंश्चिज्जलाशये शतबुद्धिः सहस्रबुद्धिश्च द्वौ मत्स्यौ निवसतः स्म। अथ तयोरेकबुद्धिर्नाम मण्डूको मित्रतां गतः । एवं ते त्रयोऽपि जलतीरे वेलायां कञ्चित्कालं सुभाषितगोष्ठीसुखमनुभूय भूयोऽपि सलिलं प्रविशन्ति । अथ कदाचित्तेषां गोष्ठीगतानां जालहस्तधीवराः प्रभूतैर्मत्स्यैर्व्यापादितैः मस्तके विधृतैरस्तमनवेलायां तस्मिन् जलाशये समायाताः ।

अथवा

(Or)

एता स्वार्थपरा नार्यः केवलं स्वसुखे रताः ।

न तासां वल्लभः कोऽपि सुतोऽपि स्वसुखं विना ॥

2. अपरीक्षितकारक में पठित “ब्राह्मणीनकुलकथा” का सारांश लिखिए ।

8

Write a summary of “ब्राह्मणीनकुलकथा” of अपरीक्षितकारक.

अथवा

(Or)

अपरीक्षितकारक की “मत्स्यमण्डूककथा” में प्रतिपादित नैतिक शिक्षा को अपने शब्दों में लिखिए ।

Write the moral teachings of “मत्स्यमण्डूककथा” of अपरीक्षितकारक.

भाग 'ख'

(Part 'B')

3. किन्हीं दो पद्यों की सप्रसंग व्याख्या कीजिए :

2×6=12

Explain with reference to the context any *two* of the following :

(i) स वीक्षमाणस्तत्रस्थो मार्गमाणश्च मैथिलीम् ।

अवेक्षमाणश्च महीं सर्वा तामन्ववैक्षत ॥

(ii) तां स्मृतिमिव सन्दिग्धामृद्धिं निपतितामिव ।

विहतामिव च श्रद्धामाशां प्रतिहतामिव ॥

(iii) इयं कनकवर्णाङ्गी रामस्य महिषी प्रिया ।

प्रनष्टापि सती यस्य मनसो न प्रणश्यति ॥

भाग 'ग'

(Part 'C')

4. निम्नलिखित में से किन्हीं दो पद्यों की व्याख्या कीजिए :

2×6=12

Explain any *two* of the following :

(i) यदा किञ्चिज्ज्ञोऽहं द्विप इव मदान्धः समभवं,

तदा सर्वज्ञोऽस्मीत्यभवदवलिप्तं मम मनः ।

यदा किञ्चित्किञ्चिद् बुधजनसकाशादवगतं,

तदा मूर्खोऽस्मीति ज्वर इव मदो मे व्यपगतः ॥

(ii) येषां न विद्या न तपो न दानं,

ज्ञानं न शीलं न गुणो न धर्मः ।

ते मर्त्यलोके भुवि भारभूताः,

मनुष्यरूपेण मृगाश्चरन्ति ॥

(iii) यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनः,

स पण्डितः स श्रुतवान् गुणज्ञः ।

स एव वक्ता स च दर्शनीयः,

सर्वे गुणाः कांचनमाश्रयन्ते ॥

5. संस्कृत में व्याख्या कीजिए :

6

Explain in Sanskrit :

अज्ञः सुखमाराध्यः सुखतरमाराध्यते विशेषज्ञः ।

ज्ञानलवदुर्विदग्धं ब्रह्मापि च तं नरं न रंजयति ॥

अथवा

(Or)

सुन्दरकाण्ड के पाठ्यनिर्धारित सर्गों के आधार पर सीता का चरित्र-चित्रण संस्कृत में कीजिए ।

Portray Sita in Sanskrit on the basis of the prescribed portion of Sunderkanda.

भाग 'घ'

(Part 'D')

6. निम्नलिखित में से किन्हीं दो पद्यों की व्याख्या कीजिए :

2×6=12

Explain any *two* of the following verses :

(i) सुखमर्थो भवेद् दातुं सुखं प्राणाः सुखं तपः ।

सुखमन्यद् भवेत् सर्वं दुःखं न्यासस्य रक्षणम् ॥

(ii) रूपश्रिया समुदितां गुणतश्च युक्तां ।

लब्ध्वा प्रियां मम तु मन्द इवाद्य शोकः ।

पूर्वाभिघातसरुजोऽप्यनुभूतदुःखः

पद्मावतीमपि तथैव समर्थयामि ॥

(iii) कः कं शक्तो रक्षितुं मृत्युकाले

रज्जुच्छेदे के घटं धारयन्ति ।

एवं लोकस्तुल्यधर्मो वनानां

काले काले छिद्यते रुह्यते च ॥

7. "स्वप्नवासवदत्तम्" के अनुसार वासवदत्ता का चरित्र-चित्रण कीजिए ।

10

Sketch the character of Vasavdatta according to Svapnavasavdattam.

अथवा

Or

स्वप्नवासवदत्तम् के आधार पर स्वप्नदृश्य का महत्त्व प्रतिपादित कीजिए ।

Highlight the importance of स्वप्नदृश्य according to स्वप्नवासवदत्तम्.

8. प्रश्न संख्या 1, 3 तथा 4 में रेखांकित किन्हीं पाँच शब्दों पर व्याकरणात्मक टिप्पणी लिखिए । 5

Write grammatical notes on any *five* of the underlined words in Question Nos. 1, 3 and 4.